

Koopkracht van ouderen

‘Grote zorgen om koopkracht senioren’

T.b.v. het rondetafelgesprek in de Tweede Kamer op 10 maart 2022
over de koopkracht van ouderen

Grote zorgen om koopkracht senioren

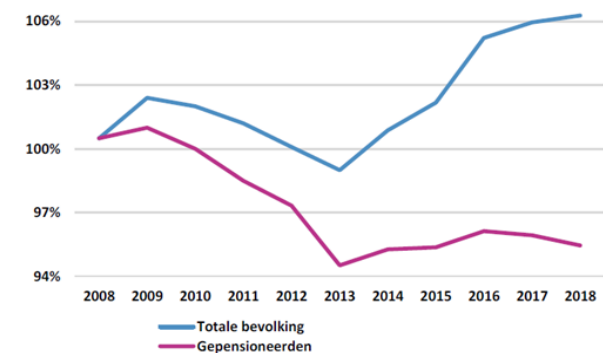
Het CNV streeft naar een goede oude dag voor alle werkenden. Als CNV werken we hard aan het behoud van de koopkracht van senioren. Daarbij hechten we aan solidariteit, ook tussen de generaties. Dat zijn niet alleen de senioren van nu, maar ook de senioren van morgen. We willen met elkaar de welvaart eerlijk verdelen. Als de economie groeit, moeten werkenden dat kunnen merken, maar zeker ook onze senioren. Onevenredige druk op de senioren moet worden voorkomen.

Koopkracht senioren gaat fors achteruit

Het CNV maakt zich grote zorgen over de koopkracht voor senioren. Ouderdom was tot het eind van de negentiende eeuw vrijwel altijd synoniem met armoede.¹ Dit is gelukkig sinds de jaren zestig aanzienlijk verbeterd met de invoering van de AOW. Door de hoogte van de AOW en de beschikbaarheid van deze volksverzekering is de armoede onder senioren lager dan onder elke andere leeftijdsgroep.²

Dat neemt niet weg dat senioren onevenredig achterblijven in koopkracht. Al jaren krijgen senioren steeds minder te besteden, terwijl de koopkracht voor werkenden over het algemeen is gestegen. In 9 jaar tijd zijn de senioren er 10% op achteruit gegaan ten opzichte van de rest van Nederland.³ Deze algemene trend baarde ons al zorgen. En dit jaar zijn de koopkrachtcijfers voor senioren bijzonder slecht! Het Nibud ziet de koopkracht van senioren teruglopen tussen 1,6% en 0,7%.⁴ De hoog oplopende inflatie is de belangrijkste oorzaak van deze verslechtering. Die inflatie treft natuurlijk iedereen. Iedereen krijgt minder boodschappen voor zijn geld. Als CNV roepen we dan ook de politiek met klem op er alles aan te doen deze inflatie te beteugelen en te compenseren. Voor ouderen geldt

Koopkrachtontwikkeling totale bevolking versus gepensioneerden, 2008-2018 (2008 = 100%)

¹ Historisch nieuwsblad, 5/2004

² SCP, 2019, armoede in kaart

³ CBS, <https://www.cbs.nl/nl-nl/achtergrond/2019/27/welvaart-van-gepensioneerden>

⁴ <https://www.nibud.nl/beroepsmatig/nibud-ziet-koopkrachtdalingen/>

echter dat de huidige inflatie bovenop de al eerder opgelopen achterstand komt en dat zorgkosten en woonlasten ouderen in het bijzonder kunnen treffen.

Inkomen van senioren: AOW en pensioen

Senioren hebben weinig instrumenten om hun inkomen te sturen, maar ervaren wel druk op hun uitgaven door lastenverzwaring in het algemeen en de stijgende zorgkosten in het bijzonder. De meeste senioren hebben geen baan meer. Gepensioneerden kunnen zonder werk hun inkomenssituatie vaak niet meer veranderen, waardoor hun koopkracht sterk afhankelijk is van de indexering van de AOW en het aanvullend pensioen. Voor onverwachte uitgaven zijn ze afhankelijk van spaargeld, het buffervermogen. Ook fiscale maatregelen hebben groot effect op hun koopkracht. De effecten van belastingmaatregelen of toeslagen zijn namelijk anders voor senioren, dan voor werkenden. Zo betekent een verhoging van zorgkosten of huurprijzen een onevenredige lastenverzwaring voor senioren. Ook rond woonlasten gelden specifieke belangen voor senioren, die we later toelichten.

AOW koppeling met minimumloon vasthouden

In het coalitieakkoord is te lezen dat de AOW niet wordt niet meegenomen in de verhoging van het minimumloon en de (sociale minimum) uitkeringen met 7,5%. Hierdoor blijven senioren opnieuw in koopkracht achter.

Het CNV pleit ervoor dat het nieuwe kabinet deze fout zo snel mogelijk herstelt. We hechten aan de koppeling van de AOW met het minimumloon, omdat dit instrument inkomenszekerheid biedt voor alle senioren. De AOW-gerechtigden moeten ook meeprofiteren van de 7,5% stijging van het minimumloon en uitkeringen. Zeker nu de inflatie zo hoog is.

Het kabinet wil senioren gaan compenseren via de ouderenkorting. Het is onduidelijk of deze oplossing voldoende zal zijn om het gat te dichten. De ouderenkorting is inkomensafhankelijk, waardoor bijvoorbeeld mensen met een klein pensioen buiten de boot kunnen vallen.

- *Behoud koppeling van AOW met minimumloon*
- *Verhoog minimumloon*

Pensioenen

Het CNV heeft het kabinet opgeroepen om eerder indexeren snel mogelijk maken. Het onderwerp leeft sterk bij onze leden. Veel gepensioneerden staan al jaren op de nullijn. Het snel kunnen indexeren van de pensioenen is broodnodig, zeker omdat de koopkracht van senioren al jaren achterblijft. We dringen aan op een snelle behandeling van de Algemene Maatregel van Bestuur (AMvB), die de indexatiegrens verlaagt naar 105%. Van belang daarbij is dat de AMvB op zodanige wijze wordt vormgegeven dat pensioenfondsen

maximaal de ruimte krijgen om te kunnen indexeren. Hierdoor komt indexatie van de pensioenen voor veel fondsen dichterbij, met een terugwerkende kracht naar 1 januari 2022.

- *Maak indexering van pensioenen mogelijk door snelle invoering AMvB*

Versterk koopkracht van senioren: beperk kosten, verbeter ondersteuning

De koopkrachtontwikkeling van senioren is sterk afhankelijk van de kosten voor uitgaven. Het uitgavenpatroon van senioren heeft specifieke kenmerken. Fiscale maatregelen werken anders uit voor senioren, evenals een verhoging van zorgkosten of verlaging van de zorgtoeslag. Ook lichten we graag de specifieke belangen voor senioren rond wonen toe. We zien op al deze onderwerpen verschillende manieren om de koopkracht van senioren te verbeteren.

BTW

De effecten van fiscale maatregelen werken anders uit voor senioren. De BTW raakt iedereen, maar veranderingen van de BTW hebben een relatief groot effect voor senioren: op korte termijn hebben senioren vooral grip op de kosten voor hun boodschappen om hun uitgaven in balans te brengen met hun inkomsten. Ook voor senioren is een gezonde levensstijl belangrijk, dus ligt een koppeling met het stimuleren van gezond eten voor de hand bij de verlaging van de BTW.

- *Verlaag de BTW van 9% naar 6% op primaire levensbehoeften*

Zorgkosten

Zorgkosten hebben een groot effect op de koopkracht van senioren. Op enig moment gaan zij namelijk een groter beroep op de zorg doen door hun leeftijd. Wanneer iemand meer zorg nodig heeft, moeten ook meer zorgproducten aangeschaft worden die niet altijd vergoed worden vanuit de verzekering. Deze kosten betaalt de gepensioneerde dan zelf. Dat is een grote belasting voor de financiële draagkracht van senioren. Dit geldt bijvoorbeeld voor hulpmiddelen die veel senioren gebruiken, zoals een rollator, een looprek of een scootmobiel. En ook de ondersteuning vanuit de gemeente biedt niet altijd soelaas. Daarom stellen we voor om de kosten voor deze hulpmiddelen aftrekbaar te maken.

Voor zorgkosten die niet door de zorgverzekeraar vergoed worden is de aftrekpost voor bijzondere ziektekosten van belang. De werking daarvan kan verbeterd worden. Hetzelfde geldt voor de zorgtoeslag.

- *Verhoog de zorgtoeslag*
- *Verlaag de hoge drempels bij de aftrek van bijzondere ziektekosten*
- *Maak meer zorgkosten aftrekbaar*

Voor veel senioren is de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) een belangrijk vangnet voor de zorgkosten. Er zijn grote verschillen in de zorgondersteuning die iemand aangeboden krijgt per gemeente. Onder de Wmo valt ondersteuning zoals huishoudelijke hulp, individuele begeleiding, respijtzorg, dagbesteding, hulpmiddelen zoals rolstoelen, en woningaanpassingen zoals traplift en vervoer. Ondersteuning vanuit de Wmo wordt bepaald door de gemeente waar men woont. Elke gemeente biedt 'maatwerk', waardoor lokale verschillen ontstaan. Het kan echter niet zo zijn dat de situatie van senioren afhangt van de woonplaats en of deze gemeente haar zaken wel of niet goed geregeld heeft. Bezuinigingen op de Wmo resulteren in hogere zorgkosten voor de senioren.

- *Gelijkwaardige en hoogwaardige toepassing Wmo in alle gemeenten*
- *Voorkom bezuinigingen op de Wmo*

Wonen

De kosten voor wonen zijn een belangrijk onderdeel van de vaste lasten. Senioren hebben specifieke belangen op dit onderwerp. Zes op de tien gepensioneerden heeft een eigen woning.⁵ Deze woning is vaak al afbetaald. De overige 40% van de senioren huurt een woning. Daarnaast hebben senioren andere woonwensen. Het aanbod aan seniorenwoningen is echter lager dan de vraag.

Meer dan de helft van de senioren heeft een eigen huis. Zij hebben hier hun leven lang voor gespaard. Daarmee investeerden zij in hun toekomst, zodat zij in deze levensfase lagere woonlasten zouden hebben. Door de overheid zijn zij gestimuleerd om hun woning zoveel mogelijk af te betalen. Recent gaan er geluiden op voor een verandering van de fiscale regels voor het bezit van een eigen huis door deze als vermogen te belasten in box 3. Deze beleidskeuze zou senioren onevenredig hard raken en dient tegengehouden te worden. Voor senioren die een woning huren is het uiteraard van belang dat de huurprijsontwikkeling gematigd is.

Een belangrijk onderdeel van de woonlasten zijn de kosten voor energie. De verwachting is gerechtvaardigd dat de energiekosten nog geruime tijd op een hoog peil zullen blijven. Compensatie via de overheid, bijvoorbeeld via lagere energiebelastingen, is daarom voor langere tijd nodig en ook op een hoger niveau. Meest wenselijk zou zijn om dit te combineren met verduurzamingsmaatregelen. Extra ondersteuning voor senioren daarbij kan nodig zijn.

- *Voorkom lastenverzwaring van het eigen huis voor senioren*
- *Zorg voor een gematigde huurprijsontwikkeling*
- *Meer en langdurige compensatie energiekosten en ondersteuning senioren bij verduurzaming*

⁵ Nibud, 'Rondkomen na pensionering, nu en in de toekomst'.

De woonbehoeften van mensen veranderen met de tijd. De woonbehoeften van starters zijn anders dan van senioren.⁶ De indeling of grootte van een gezinswoning past minder goed bij het gebruik van de woning in de senioren levensfase. Om in de eigen woning te kunnen blijven wonen zijn vaak kostbare aanpassingen nodig. Soms wil men kiezen voor een andere leefomgeving, nu de binding met het werk is verdwenen.⁷ Of men wil dichterbij het sociale netwerk wonen. Een goed functionerende woningmarkt is belangrijk om te zorgen dat ook in de latere levensfasen mensen met plezier in het bij hen passende huis kunnen wonen. Nu is er een tekort aan betaalbare seniorenwoningen.⁸

- *Verbeter aanbod seniorenwoningen*
- *Zorg voor ondersteuning om benodigde aanpassingen aan de woning te kunnen doen*

Verbeter financiële ondersteuning

Om senioren in hun koopkracht te ondersteunen bestaan diverse maatregelen. Daar bestaat echter weinig bekendheid over bij senioren. Ongeveer honderdduizend senioren hebben recht op de zogeheten Aanvullende Inkomensvoorziening Ouderen (AIO). Niet iedereen maakt hier geen gebruik van. Door onvoldoende informatie bij ouderen blijft er geld op de plank liggen. Een informatiecampagne is hard nodig.

Daarnaast hebben sommige ouderen moeite met het aanvragen van tegemoetkomingen. Zij vinden het lastig om de (digitale) formulieren in te vullen. Met goede begeleiding kunnen ze de mogelijke ondersteuning wel aanvragen en ontvangen.

Verder zou een goede signalering kunnen zorgen voor het actief benaderen van een oudere. Voor dit doel zou het mogelijk moeten zijn om de informatie van verschillende instanties te koppelen.

- *Informatiecampagne ondersteuningsregelingen voor ouderen*
- *Hulp bij aanvragen van ondersteuning (naast digitale aanvraag ook mogelijkheid voor gesprek)*
- *Betere signalering (en daardoor actieve aanpak) van armoede onder ouderen door koppelen van beschikbare gegevens in diverse overheidssystemen*

Contact

Vragen n.a.v. deze position paper? Neem contact op met Ruben van der Ploeg:
r.vanderploeg@cnv.nl / 06 – 14 47 88 12

⁶ CNV Jongeren, <https://www.cnvjongeren.nl/nieuws/cnv-jongeren-voorzitter-semih-eski-over-starters-op-de-vastgelopen-woningmarkt/>

⁷ RVS, De derde levensfase "het geschenk van de eeuw", 2020

⁸ Woonbond, <https://www.woonbond.nl/nieuws/tekort-betalbare-seniorenwoningen>